THE LIFE AND POWER OF STORIES: HANS CHRISTIAN ANDERSEN AND ION CREANGĂ (CASE-STUDY)

Luiza MARINESCU
Spiru Haret University of Bucharest

Abstract: Telling stories is the best way to teach, to persuade, and even to understand the culture of peoples, very similar and different in their tradition. The story of childhood is written by two national symbols of Danish and Romanian literature. The power of reading a story change the way in which life could be understood. The present study about The life and the power of stories: Hans Christian Andersen and Ion Creangă (A case study) underline the fact that the magic of great literature has the power to transform the meaning. Defining the childhood universe from the inside part of its knowledge, through the fairy tales and the subjectivity of their memories, Ion Creangă and Hans Christian Andersen are two reference authors for the knowledge of the classical literature from their country. In the history of Romanian and Danish culture, the two writers who lived in the nineteenth century remained famous grace to the fact that they are the creators of the childhood's fairy tales from everywhere. Although they never met, Hans Christian Andersen and Ion Creangă have experienced the grace of writing and of reliving childhood years through writing, recounting with talent that all their experiences happened really in their time of wonderful world stories, "in the great, wonderful, time of fairy-tale." (Andersen, The Dryad). This study is a comparative approach which focuses on their personal mythology of the birthplace, of their family and teachers, of their first readings and their passion for theater and writing.

Keywords: Hans Christian Andersen, Ion Creangă, Amintiri din copilărie, The story of my life, autobiography, monographs.

1. Afinităţi biografice

În veacul al XIX-lea, în care puterea poveştilor provenea din miracolul cuvintelor ce erau ascultate şi prindeau viaţă deopotrivă în faţa copiilor şi a oamenilor maturi, într-o lume în care poveştile scrise, culese şi adaptate de către Fraţii Grimm din folclorul german şi scandinav au deschis gustul romantic pentru folclor, viaţa şi puterea poveştilor lui Hans Christian Andersen şi ale lui Ion Creangă izvorăşte din talentul cu care au fost înzestraţi şi din harul lor de a filtra în scris prin sensibilitatea lor sensurile magice ale existenţei.

Definind copilăria din interiorul cunoaşterii universului ei, prin intermediul basmelor şi al subiectivităţii *Amintirilor,* Ion Creangă şi Hans Christian Andersen sunt doi autori de referinţă pentru cunoaşterea literaturii clasice din ţara lor. În istoria culturii române şi a celei daneze, doi scriitori care au trăit în cel de al XIX-lea veac au rămas celebri graţiei faptului că ei sunt creatorii basmelor copilăriei de pretutindeni. Deşi nu s-au cunoscut, Hans Christian Andersen şi Ion Creangă au avut parte de harul scrisului şi al retrăirii prin scris a anilor copilăriei, povestind cu talent toate cele ce s-au întâmplat cu adevărat la vremea lor, într-o minunată lume a poveştilor, „în vremea noastră, în marele şi minunatul timp al poveştilor" (Andersen, *The Dryad*).

Ion Creangă s-a născut la Humuleşti, în apropiere de Târgu-Neamţ, la 10 iunie 1839, dată pe care o indică actul său de naştere aflat în arhiva mitropoliei din Iaşi. Într-un fragment autobiografic Creangă dă ca dată a naşterii sale anul 1837, 1 martie. „Sunt născut la 1 martie 1837 în satul Humuleşti, judetul Neamţului, Plasa de Sus, din părinţi români: Ştefan a lui Petrea Ciubotariul din Humuleşti şi soţia sa, Smaranda, născută David Creangă, din satul Pipirig, judeţul Neamţului." Cercetând documentele vremii reiese că strămoşii dinspre mamă ai lui Ion Creangă „s-au tras pe partea

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

moldovenească a munților de prin Maramureş pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea cam între 1784-1788…" (Călinescu, 1978: 9). Familia dinspre mamă a fost de origine ardeleană, bunicul lui Ion Creangă, David venind din Maramureş împreună cu familia. Străbunicii lui Ion Creangă s-au aşezat în satul Pipirig, „un sat smârcos, inundabil, pe apa Neamțului" aproape de valea Bistriței. Bunicul David ştia să citească şi şi-a dat fiii să învețe carte, iar fiica sa, Smaranda, mama lui Ion Creangă a învățat singură să citească, alături de fiul ei. Soțul Smarandei, zis Ştefan a Petrei Ciubotariul, pentru că cineva din neamul lui făcuse ciubote, se presupune că îşi avea familia tot de origine ardeleană. În casa țărănească din Humulești, în familia lui Ştefan şi a Smarandei se nasc opt copii: Ion, Zahei, Maria, Ecaterina, Ileana,Teodor, Vasile, Petre, ultimii băieți murind de copii. Ecaterina va trăi până în 1893, iar Zahei, Maria şi Ileana se vor stinge, toți trei, în anul 1919.

Autobiografia are valoare monografică şi documentară în ambele cazuri, căci şi scriitorul danez şi cel român au surprins specificul naţional al locurilor descrise. Dacă Hans Christian Andersen surprinde evoluţia autobiografică până la vremea deplinei maturităţi şi a afirmării ambiţiilor literare într-o lume a oamenilor bogaţi şi puternici, aparent toţi binevoitori, Ion Creangă păstrează vie în evocarea sa lumea satului tradiţional, pe care silit de împrejurări a fost nevoit să o părăsească pentru a merge la şcoală la oraş la vârsta adolescenţei. Pentru ambii scriitori plecarea de acasă la vârsta adolescenţei rămâne un moment de maturizare, într-o lume în care vor deveni scriitori cunoscuţi. Orice încercare de reîntoarcere în acel moment al despărţirii de locurile natale va deveni posibilă numai prin intermediul scrisului, destinul lor împlinit.

Având o voce frumoasă şi cu un ambitus vocal remarcabil Hans Christian Andersen visa să se facă cântăreţ de operă sau cel puţin actor. Veşnic îndrăgostit de lumea teatrului liric, plecând de acasă cu gândul de a se afirma pe scena Teatrului Regal din Copenhaga, autorul notează: „din nenorocire pentru mine după opt sau zece luni mi-am pierdut glasul. Umblasem toată iarna şi toată primăvara cu nişte ghete atât de rupte, încât picioarele îmi fuseseră tot timpul ude. Nădejdea de a fi într-o zi cântăreţ se nărui." (Andersen, 1983:39) Glasul deosebit de frumos l-a făcut pe Nică din *Amintiri din copilărie,* după întâmplarea cu casa şi caprele Irinucăi, să fie remarcat de către toţi sătenii când „în ziua de Paşti am tras un *Îngerul a strigat* la biserică, de au rămas toţi oamenii cu gurile căscate la mine. Şi mamei îi venea să mă înghită de bucurie. Şi părintele Ioan m-a pus la masă cu dânsul, şi Smărăndiţa a ciocnit o mulţime de ouă roşii cu mine." (Creangă, 1981: 87).

Plăcerea de a cânta, de a dansa şi de a merge la teatru face parte dintre înclinaţiile comune ale tinereţii celor doi scriitori. Dacă Creangă povesteşte despre petrecerile şi dansurile populare pe care le interpreta în compania tovarăşilor săi de şcoală catihetică, Hans Christian Andersen, care avusese norocul să se afle în compania unor artişti, care i-au apreciat şi îndrumat talentul povesteşte cum „domnul Dahlen (un dansator danez, care s-a ocupat de educaţia sa coregrafică) compusese un balet, *Armida* în care figuram şi eu ca spiriduş. Doamna J.L. Heiberg, (Johanne Luise Heiberg, 1812-1890, mare actriţă daneză), pe atunci fetiţă, juca şi ea. Amintirea pe care i-o păstrez din acele timpuri datează. Pentru prima dată numele meu a fost tipărit alături de al ei, pe afişul *Armidei*." (Andersen, 1983: 44).

Pasiunea de a merge la teatru s-a dovedit în cazul lui Creangă motivul caterisirii sale. În cazul lui Andersen, pasiunea sa pentru teatru l-a făcut să propună Teatrului Regal din Copenhaga să i se pună în scenă tragedia *Alfsol.* Cu acest prilej avea să îl întâlnească pe Jonas Collin, directorul Teatrului Regal şi primul dintre cei care au recunoscut geniul lui Andersen, susţinându-l cu mult interes şi bunăvoinţă „pe lângă regele Frederik al VI-lea" „pentru o bursă, casă şi masă, pe mai mulţi ani. În acelaşi timp, Collin, protectorul meu, obţinuse şi gratuitatea studiilor mele la Colegiul din Slagelse." (Andersen, 1983:53)

După câțiva ani de diaconie, între Ion Creangă şi autoritățile bisericeşti izbucnesc conflicte, care sfârşesc prin alungarea scriitorului din rândul tagmei preoțeşti. În 1868 ziarul *Convieţuirea* atrăgea atenţia mitropolitului să fie mai sever cu subalternii săi care frecventează teatrul. Acuzațiile aduse diaconului, i-au pricinuit multă amărăciune, căci au dezlănțuit asupra sa o adevărată persecuție. „Sigur pe cariera didactică, Creangă care voia…să meargă la teatru, începu să întindă coarda." (Călinescu, 1978: 85) I se reproşa faptul că trăgea cu puşca în ciorile de pe turla bisericii, că şi-a tăiat părul - pe care preoții erau obligați să-l poarte lung şi împletit - că mergea la teatru. Hotărârii de a fi scos din rândurile clerului, Creangă i-a răspuns printr-o întâmpinare plină de indignare, unde expune

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

adevăratele motive care au dus la destituirea sa. Această atitudine a înfuriat şi mai tare autorităţile ecleziastice.

2. Mitologia personală în *Povestea vieţii mele* de Hans Christian Andersen şi *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă.

Autobiografia sau povestirea propriei vieţi la persoana I reprezintă o convenţie, în care cel care scrie şi semnează rândurile cărţilor sale, cel care povesteşte şi cel a cărui viaţă este povestită sunt una şi aceeaşi persoană. Autobiografia este deci o povestire, în care există identitatea dintre autor, narator şi personajul principal, în care autorul nu este numai starul propriului scenariu, ci şi maestrul propriei spirale vitale, capabil să aleagă sensul evoluţiei, să diversifice înţelesurile întâmplărilor şi perspectivele lor. În *Amintiri din copilărie*, Ion Creangă nu foloseşte un pseudonim literar pentru semnarea paginilor sale precum Stendhal în *Viaţa lui Henry Brulard*. Creangă foloseşte un prenume diminutivat pentru desemnarea personajului operei autobiografice. Acest lucru nu numai că nu schimbă identitatea autor, narator, personaj, ci permite jocul cu măştile, substituirea vocilor în momentele de vrajă narativă, care au fost deseori analizate de istoriile literare sub forma clasică a surselor umorului şi ale oralităţii stilului.

Convins de puterea destinului, Hans Christian Andersen mărturisea că: „Viaţa mea e o poveste frumoasă…..

Dacă biet copil sărman şi singur, aş fi întâlnit în cale o zână atotputernică ce mi-ar fi spus: «Alege-ţi drumul… Ce vrei să ajungi? Te voi sfătui şi te voi călăuzi!», soarta mea n-ar fi putut să fie mai fericită şi nici mai cu înţelepciune rânduită.

Povestea vieţii mele va arăta ceea ce mi-a arătat şi mie - că există o soartă pentru fiecare." (Andersen, 1983: 9)

Pe de altă parte, naraţiunea autobiografică este în general cronologică şi conţine o parte importantă consacrată introspecţiei reflexive. Există din punctul acesta de vedere o excepţie notabilă în literatura română. Creangă utilizează o cronologie aleatorie. El nu-şi datează cu exactitate faptele descrise. El şi le aminteşte în funcţie de încărcătura lor emoţională şi le grupează tematic, gradând relatarea şi ţinând seama de ceea ce s-ar putea numi densitatea narativă. În cazul lucrării lui Hans Christian Andersen, naraţiunea autobiografică are repere cronologice bine stabilite, evidenţiind conexiuni cu oameni şi evenimente artistice contemporane scriitorului. Tema autobiografiei spirituale proiectată pe fundal monografic s-a concretizat sub forma unui Bildungsroman în cazul operei lui Ion Creangă.

Magia decupării personajelor
Muzeul *H. Chr. Andersen Hus*, Odense

Autobiografia este o formă de literatură personală, aşa cum se întâmplă cu scrisorile sau cu jurnalul intim. Dar, spre deosebire de acestea, în scrierea autobiografică raportarea la evenimente este una retrospectivă, paseistă, detaşată. Autorul îşi aminteşte evenimentele din viaţa sa, care s-au întâmplat demult şi pe care le-a reţinut, tocmai pentru că nu i s-au părut întâmplătoare în devenirea sa spirituală. Faptele sunt actualizate în urma unui proces mai mult sau mai puţin riguros de selecţie, care uneori poate însemna renunţarea totală la cronologie de dragul arhitecturii narative. Pe de altă parte, spre deosebire de scrisori sau de jurnalul intim, autobiografia este realizată pentru a satisface nevoile de lectură ale unui public, fie

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

că este vorba despre cei apropiaţi, fie că este vorba despre urmaşi sau pur şi simplu despre posteritate. Hans Christian Andersen îndrăgise de mic copil decuparea personajelor povestirilor sale din eşantioane de hârtie şi mătase colorată, costumate, pregătite întocmai pentru teatrul literaturii din scenele căruia urmau să facă parte. În Muzeul Andersen de la Odense există un fragment dintr-o scrisoare a lui Andersen din 21 iulie 1867 adresată domnului Melchior şi în care vorbind despre scrierea creativă explică: „Prima dată trebuie să înveţe să taie - acesta este începutul creativităţii; dar trebuie spus că nu trebuie să decupeze niciodată eliminând părţile, cu o foarfece care are vârfurile prea ascuţite". În paginile cărţii *Povestea vieţii mele* această tehnică a decupajului are numeroase valenţe, ce amintesc de teatrul de păpuşi al lui Goethe din *Suferinţele tânărului Werther* şi din *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister,* de semnificaţia personajelor fără chip închise în cutia scenei de jucărie, lipsite de replicile care făceau parte din rolurile lor de parteneri sau de înverşunaţi rivali, de pierderea magiei perspectivei pe care ambianţa scenei o oferă rolului.

Magia decupării personajelor, Muzeul *H. Chr. Andersen Hus* , Odense

Jocul cu personajele decupate din hârtie colorată ale teatrului de păpuşi va sta la baza inspiraţiei creatoare a scriitorului care şi-a păstrat obiceiul de a-şi decupa personajele de hârtie înainte de a le aşterne povestea în scris: „Rămas singur acasă, mă distram cu micul teatru pe care mi-l făurise tata, coseam rochii păpuşilor sau citeam piese dramatice." (Andersen, 1983: 25) „Da, căci în ciuda celor 16 ani ai mei, eram încă un copil neştiutor care se mai juca cu păpuşile. În fiecare zi le făceam haine noi şi pentru a-mi procura bucăţele de stofă de care aveam nevoie, mă duceam să cer eşantioane de mătase în magazinele din Kömagegarde şi Ostergade." (Andersen, 1983: 43) Călătoriile sale în Orient şi în Europa fuseseră reprezentate de autor sub forma unui colaj de cărţi poştale ilustrate şi ziare, care au inspirat promovarea originală de către regina Margareta a II-a a Danemarcei a operei scriitorului, realizând decupaje ale personajelor din basmele lui Andersen. Această uimitoare artă a decupajelor de hârtie ale lui Andersen (Wagner Brust, 1994) a constituit una dintre preocupările sale favorite încă din copilărie şi până în ultimii ani de viaţă. Astăzi se păstrează aproximativ 250 de decupaje conţinând toate temele poveştilor sale, ca într-o efemeră dantelă de hârtie, care vorbeşte prin delicateţea imaginilor despre dragoste şi moarte, despre frumuseţea naturii şi a bunătăţii oamenilor.

În opera lui Ion Creangă, elementele autobiografice folosite pentru crearea mărcii monografice constituie un prilej de a demonstra credibilitatea mărturiei adresate publicului. Autorul *Amintirilor din copilărie* fusese, până în momentul publicării acestei lucrări, cunoscut drept scriitorul *Poveştilor,* al *Povestirilor* şi al *Abecedarului*. *Amintirile din copilărie* oferă indicii referitoare la momentele-cheie ale evoluţiei spirituale a scriitorului. Caracterul de Bildungsroman al operei exprimă şi el această idee.

Andersen şi contemporanii săi întâlniţi în timpul călătoriilor prin Europa Muzeul *H. Chr. Andersen Hus,* Odense

Alteori, aceste elemente autobiografice constituie pentru posteritate o mărturie asupra epocii şi mai ales asupra evenimentelor la care autorul a participat direct. Hans Christian Andersen a călătorit şi a cunoscut direct o mulţime de spirite luminate ale epocii sale din întreaga Europă. Alteori, elementele autobiografice proiectate în naraţiune au rolul de a îndrepta faptele, de a dezminţi judecăţile nepotrivite, de a-l justifica pe autor în faţa celui care citeşte. Eul poetic este o mărturie a încercării de realizare a opoziţiei între poet, ca individ martor al faptelor zugrăvite, şi lumea contemporană, marcată de superficialitate, înverşunată invidie şi de degradare. Antiteza romantică între trecutul glorios şi prezentul decăzut ia naştere din atitudinea paseistă a poetului, care găseşte în imaginarul timp revolut un refugiu privilegiat de unde poate comenta, compara, sintetiza şi concluziona în privinţa direcţiei şi înţelesurilor lumii contemporane.

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

3. Locului naşterii şi al predestinării

Hans Christian Andersen scria în *Răţuşca cea urâtă* că „dacă te naşti într-un cuib de raţă, la o fermă, asta nu are nici un fel de importanţă pentru o pasăre dacă aceasta iese dintr-un ou de lebădă.” Acest lucru este valabil şi în cazul oamenilor, care se nasc cu darul frumuseţii şi al graţiei, chiar şi într-un mediu în care nu lebăda, ci răţuşca emite judecăţi. Prin intermediul tehnicilor literare ce conţin elemente autobiografice proiectate pe un fundal monografic, ce reprezintă un fel de oglindă în care autorul se priveşte, Hans Christian Andersen se descrie precum îşi închipuie că îl vedeau ceilalţi: un copil isteţ, talentat, cutezător din prea multă auto-cenzurare, firav şi deşirat. Această imagine are darul de a rămâne pe retina lectorului ei, chiar şi după ce autorul s-a îndepărtat de suprafaţa reflectantă, ca o eternă întoarcere către sinele autorului, ca o contemplare şi ca o meditaţie privilegiată. Cititorul înţelege plăcerea pe care aceste amintiri i-o furnizează autorului, în special prin rememorarea mai mult sau mai puţin nostalgică a perioadei copilăriei, care la modul simbolic înseamnă o regăsire a Edenului. Nostalgia Paradisului copilăriei este ideea-cheie prezentă şi în cazul lui Ion Creangă, în ale cărui *Amintiri din copilărie* frazele dezvăluie plăcerea refugiului în fluxul amintirilor primei vârste, denumită adesea „vârsta cea fericită”. Primele fraze ale fiecărui capitol din cuprinsul *Amintirilor din copilărie* sunt un exemplu de scufundare în marea amintirilor:

1 „Stau câteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni mai erau în părţile noastre pe când începusem şi eu, drăgăliţă - Doamne, a mă ridica băieţaş la casa părinţilor mei, în satul Humuleştii, din târg drept peste apa Neamţului”. (Creangă, 1981)

2 „Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă ţineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundem, când ne jucam noi, băieţii, de-a mijoarca, şi la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc, parcă-mi saltă şi acum inima de bucurie! Şi, Doamne, frumos era pe atunci, căci şi părinţii, şi fraţii, şi surorile îmi erau sănătoşi, şi casa ni era îndestulată, şi copiii şi copilele megieşilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Şi eu eram vesel ca vremea cea bună şi şturlubatic şi copilăros ca vântul în tulburarea sa.” (Creangă, 1981)

3. „– Nu mi-ar fi ciudă, încaltea, când ai fi şi tu ceva şi de te miri unde, îmi zice cugetul meu, dar aşa, un boţ cu ochi ce te găseşti, o bucată de humă însufleţită în sat de la noi, şi nu te lasă inima să taci; asurzeşti lumea cu ţărăniile tale!

Nu mă lasă, vezi bine cugete, căci şi eu sunt om din doi oameni; şi satul Humuleştii, în care m-am trezit, nu-i un sat lăturalnic, mocnit şi lipsit de priveliştea lumii, ca alte sate; şi locurile care încunjură satul nostru încă-s vrednice de amintire.” (Creangă, 1981)

Camera cu unelte de lucru ale tatălui lui Hans Chrstian Andersen, Muzeul H. Chr. Andersen Hus, Odense

4. „Cum nu se dă scos ursul din bârlog, ţăranul de la munte, stămutat la câmp, şi pruncul, dezlipit de la sânul mamei sale, aşa nu mă dam eu dus din Humuleşti în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola, după stăruinţa mamei.”.... „Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea-Neamţului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata şi mama, fraţii şi surorile, şi băieţii satului, tovarăşii mei din copilărie, cu cari, în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe ghiaţă şi la săniuş, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând şi chiuind, cutrieram dumbrăvile şi luncile umbroase, prundul cu ştioalnele, ţarinile cu holdele, câmpul cu florile şi mândrele dealuri, de după cari-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereţei!” (Creangă, 1981)

În *Povestea vieţii mele*, Hans Christian Andersen îşi aminteşte cu emoţie anii copilăriei: „În 1805 trăia la Odense, într-o modestă cămăruţă, o pereche de tineri căsătoriţi, care se iubeau tare mult. El, în vârstă de vreo 22 de ani, cizmar, era un om înzestrat şi avea o fire de poet. Ea, cu câţiva ani mai mare, femeie simplă şi necunoscătoare în ale vieţii, avea o inimă minunată. Ajuns de curând lucrător,

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

bărbatul îşi meşterise singur măsuţa de cizmărie, ca şi patul de nuntă. Patul şi-l făcuse din lemnul unui catafalc pe care zăcuse un oarecare conte de Trampe. Fâşiile de postav negru, care mai rămăseseră prinse de scândurile patului, aminteau de prima lui destinaţie. În locul rămăşiţelor contelui, la 2 aprilie 1805, pe patul acesta îşi făcu apariţia un nou-născut: eu, Hans Christian Andersen.

[…] O singură cămăruţă plină cu scule de cizmărie, patul şi laviţa unde dormeam eu, iată casa copilăriei mele!

[…] Copil singur la părinţi, am fost foarte răsfăţat. Mama îmi repeta adesea că sunt cu mult mai fericit decât fusese ea la vârsta mea. Părinţii o obligaseră până să şi cerşească! Cum nu era în stare să facă una ca asta, rămăsese odată o zi întreagă plângând, sub un pod, pe malul râului care trecea prin Odense. Cu imaginaţia mea de copil îmi închipuiam cu atâta intensitate această scenă, încât lăcrimam ori de câte ori îmi venea în minte.

Tatăl meu, Hans Andersen, mă lăsa să fac tot ce-mi plăcea. Eu era marea lui pasiune. Pentru mine trăia. Mai toate clipele sale libere, şi mai ales duminicile, şi le pierdea făcându-mi jucării şi desenându-mi diferite chipuri. Deseori, seara, ne citea din operele scriitorilor Lafontaine şi Holberg şi din *O mie şi una de nopţi*.

Niciodată nu l-am văzut surâzând decât atunci când citea. Fuseseră ţărani înstăriţi, dar nenorocirile se abătuseră asupra lor: le-au pierit vitele, le-a ars ferma, iar bunicul şi-a pierdut minţile. Veniseră atunci să se stabilească la Odense şi aici îşi dăduseră băiatul, în ciuda faptului că era atât de ascuţit la minte, să înveţe meserie la un cizmar. Din nenorocire nu putuseră să facă altfel, cu toate că dorinţa cea mai fierbinte a băiatului era să intre la Colegiu. Bietul tata! A păstrat toată viaţa în inima lui amărăciunea că nu putuse să înveţe." (Andersen, 1983: 12)

Copilăria nefericită a părinţilor, în ambele cazuri ţărani foarte muncitori dar săraci, dragostea de carte a acestora – a mamei lui Creangă şi a tatălui lui Andersen - şi dorinţa lor de a-şi ajuta copiii cu orice preţ să înveţe carte şi să trăiască mai bine decât au putut ei să o facă, reprezintă un alt element definitoriu al biografiei celor doi scriitori şi darul cel mai de preţ al mediului din care provin.

4. Şcolile copilăriei, ale adolescenţei şi ale maturităţii

De ce au fugit de la școală în primele zile când au pășit pragul, ne povestesc ambii scriitori. Nică a început școala, cam pe la unsprezece ani, prin 1848, cu bădița Vasile dacălul bisericii din sat, un om tânăr „voinic și frumos" (Creangă, 1981: 218) care umbla din casă în casă pentru a-i aduce pe copii la școală. Școala era într-o clădire făcută de săteni, la îndemnul parohului Ion Humulescu. La școală se foloseau ca metode de educație „calul bălan", „Sfântul Nicolai" și colacii. Aceștia din urmă erau folosiți drept premii. După vreun an, în ziua de Sfântul Foca, dascălul este prins cu arcanul de vornic și trimis, „cetluit", ca tâlharii la oaste. Școala se redeschide după un alt an, dar noul dascăl, Iordache era mai bătrân și folosea metode dure, astfel încât Ion a fugit cât a văzut cu ochii de procitania de la școală. Dacă nu ar fi insistat Smaranda, care ținea morțiș ca fiul ei să facă carte, Nică ar fi rămas cu puținele cunoștințe de scris–citit, pe care și le însușise până atunci, mai ales ca tatăl său nu punea mare preț pe învățătură.

Casa lui Hans Christian Andersen, Odense

Hans Christian Andersen își amintea că fusese învățat să citească de către o bătrână învățătoare care „Se așeza într-un fotoliu, cu spătar înalt aproape de orologiu. Când bătea orele, ceasul declanșa un mecanism ciudat, făcând să defileze prin fața noastră o serie de personaje mici, grozav de amuzante. Învățătoarea avea la îndemână o nuia cu care croia în dreapta și-n stânga și mai ales pe fetițele care alcătuiau majoritatea clasei noastre. Metoda ei consta în a ne pune să silabisim împreună și să repetăm silabele cât ne ținea gura. Dându-mă la această profesoară, mama o rugase insistent să nu mă bată. Iată însă că într-o zi mi-am primit și eu porția. Într-o clipă am fost în picioare, mi-am strâns cărțile și am alergat ca un năuc acasă. Am cerut și am obținut să fiu trimis la o altă școală. Am nimerit la una de băieți, condusă de domnul Carstens (Fedder Carstens, primul învățător al lui Andersen, care avea o școală de băieți chiar pe strada Munkemøllestroede din Odense, stradă pe care scriitorul de mai târziu locuia). Nu se afla printre noi

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

decât o singură fetiţă care părea tare mică, deşi era mai mare de ani ca mine. În curând între noi se legă o prietenie strânsă. Cu ea vorbeam întotdeauna numai despre lucruri practice şi folositoare. Îmi mărturisi că dacă venea la şcoală, o făcea numai şi numai ca să înveţe să socotească bine, fiindcă avea de gând să devină lăptăreasă undeva, la o fermă mare." (Andersen, 1983: 18)

În 1848, datorită stăruinţelor mamei, Nică a fost trimis la bunicul său, David Creangă din Pipirig, care l-a înscris pe cheltuiala sa la o şcoală din Broşteni. Nică împreună cu Dumitru, fiul mai mic al bunicului sunt aşezaţi în gazdă la o femeie, pe nume Irinuca, urmând ca acolo să primească provizii cu mâncare la câteva săptămâni. Şcoala aparţinea lui Alecu Baloş, iar profesor era Niculai Nanu „om înţelept şi iscusit." Cei doi şcolari nu au stat multă vreme aici. O întâmplare nefericită a grăbit deznodământul. Jucându-se, băieţii au prăvălit de pe coasta muntelui un bolovan, care a dărâmat coliba Irinucăi şi s-au grăbit, pe urmă să fugă.

În anul 1852, Nică este înscris sub numele de Ion Ştefănescu, la Şcoala Domnească din Târgul-Neamţ. Pentru că Smaranda se ambiţiona să-şi facă băiatul preot, ideal dorit de multe femei de la ţară în acele timpuri, Ion intră la şcoala de catiheţi din Fălticeni, numită şi „fabrica de popi" şi îl are aici profesor pe Nicolae Conta, fratele filosofului Vasile Conta. După desfiinţarea acesteia, în 1855 se înscrie la Seminarul de la Socola din Iaşi. Ion pleacă din locurile copilăriei cu inima strânsă, părându-i rău după satul natal, după Ozana „cea frumos curgătoare", după fraţi, după părinţi şi după locurile de joacă. „Un Luca Moşneagu încarcă pe Creangă şi pe Zaharia lui Gâtlan, cu care fusese coleg şi la catihet şi îi duce cu căruţa lui trasă de zmei" (Călinescu, 1978:47) spre Iaşi. Cu descrierea drumului, care încheie *Amintirile din copilărie* se sfârşeşte copilăria viitorului scriitor.

După trei ani de studiu, Creangă a primit un certificat de absolvire a cursului inferior de patru ani. La Seminar erau predate materii teologice, cu profesori clerici, dar şi materii laice. În vacanţe mergea acasă în Humuleşti, dar n-auzea lucruri prea îmbucurătoare. Părinţii îi erau bolnavi.

În vara anului 1858, Ştefan a Petrei Cibotariul moare, în ţinutul Iaşilor, pe „moşia Făcuţi"(Călinescu, 1978: 55) unde fusese nevoit să muncească. Rămas fără niciun sprijin şi fiind frate mai mare al orfanilor, Creangă întrerupe studiile, hotărându-se să renunţe la cel de-al doilea an de cursuri şi să se facă diacon. În acest scop înaintează comitetului Seminarului o cerere în care menţionează moartea tatălui său, dar şi faptul că mama sa era bolnavă şi cu datorii. Cererea i se aprobă şi Ion Creangă se căsătoreşte în 1859 cu Ileana Grigoriu; e hirotonisit în acelaşi an „diacon definitiv" şi numit la o biserică din Târgu-Frumos. Socrul său era părintele Grigoriu de la biserica Patruzeci de Sfinţi. La 19 decembrie 1860, soţia lui dă naştere unui băiat, Constantin. Postul de diacon de la Bărboiu i se desfiinţează, dar i se va aproba postul de diacon de la Golia, biserica ridicată de Vasile Lupu. Ion Creangă se va înscrie la Şcoala Normală.

Între 1861-1862 Creangă este printre cei paisprezece studenţi care frecventează cursurile, împreună cu Gh. Ienăchescu, Gh. Posa, C. Erbiceanu şi alţii. În 1864 elev încă, în anul al II-lea, la Şcoala Normală Vasiliană, ocupă prin concurs, postul de învăţător la Şcoala primară de la Trei Ierarhi. Decretul de numire în învăţământ este semnat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza. La 10 iunie 1865, Creangă dă examen, şi va ieşi, iarăşi, cel dintâi. Diaconul a fost găsit eminent şi tot eminente i-au fost socotite aptitudinea pedagogică şi purtarea. Cam prin 1867, în timpul şederii la Golia, Ion Creangă este părăsit de soţia sa, Ileana. Rămas o perioadă fără nicio funcţie, Creangă este nevoit să-şi câştige existenţa, ţinând un debit de tutun.

În 1874 este reintegrat în învăţământ, lucrând până la sfârşitul vieţii sale la Şcoala nr.2 din Păcurari, Iaşi. Ca institutor Ion Creangă s-a bucurat de preţuirea elevilor săi. Din primul an de învăţământ, „Creangă a strâns material pentru a alcătui un manual pe care să-l facă în unire cu alţii, ca să-l poată răspândi mai bine." (Călinescu, 1978: 106) A strâns diferite abecedare ardeleneşti şi străine, studiind mult cărţile, adaptându-le mereu, interesul său fiind să realizeze o carte de citire şi de scriere românească pe înţelesul tuturor. Manualul s-a numit: *Metodă nouă de scriere şi cetire*. Creangă îşi aduce aminte de „bădiţa Vasile a Ilioaei, dascălul bisericei, un holteiu zdravăn, frumos şi voinic", de metoda lui Bell şi Lancaster folosită de pedagogia românească de atunci, care se referea la sistemul monitorial. Învăţătorul era ajutat la sfârşitul săptămânii să îi asculte pe toţi elevii săi de copiii mai mari, monitorii. Aceştia numărau greşelile la „procitania" de sâmbătă şi în funcţie de rezultatele la învăţătură, colacii sau sfântul ierarh Neculai îi „mângâiau" pe învăţăcei. Păcatul cădea pe „cuvioasele muşte şi pe cuvioşii bondari", care trăgeau la ceaslovul deschis cu „filele cam unse". Creangă îşi aminteşte: „În lipsa părintelui şi a dascălului intram în ţintirim, ţineam ceaslovul deschis, şi cum erau filele cam unse, trăgeau

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

muştele şi bondarii la ele, şi când clămpăneam ceaslovul, câte zece-douăzeci de suflete prăpădeam de-odată; potop era pe capul muştelor! Întru una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele şi, când le vede aşa sângerate cum erau, îşi pune mâinile în cap de necaz!" (Creangă, 1981: 157). Pe vremea lui Creangă, copiii învăţau întâi să citească. Scrisul era o etapă ulterioară a acestei iniţieri, la care nu ajungeau toţi cei chemaţi să înveţe de către preotul satului. Creangă ironizează metodele de învăţare a gramaticii româneşti pe dinafară şi Trăsnea este cel mai citat dintre personajele autorului pentru felul său de a „înţelege" mecanic gramatica lui Măcărescu, „cumplit meşteşug de tâmpenie". În manualele pe care le alcătuieşte în colaborare cu alți învățători, Creangă introduce câteva povestioare cu caracter didactic, în care sunt inserate și imagini sugestive: *Inul și cămeșa*, *Acul și barosul*, *Cinci pâini*, *Ursul păcălit de vulpe*. Pe un astfel de manual a învățat și Mihai Sadoveanu, descoperind cheia de aur a înțelegerii celor scrise de marele său învăţător.

Reîntoarcerea la Paradisul copilăriei este o idee pe care o simţim prezentă şi în opera lui Ion Creangă, care tocmai fusese destituit din învăţământ când începuse să-şi scrie *Amintirile*. La 1 ianuarie 1881 publică în „Convorbiri literare" prima parte din *Amintiri din copilărie*. În acest caz, amănuntul biografic se dizolvă în atmosfera genezei operei. Hans Christian Andersen îşi scrie *Povestea vieţii mele* în 1846 în timpul unei călătorii la Roma şi la Napoli. Cu ceva vreme înainte trecuse prin România de la Constantinopol în 1841 şi itinerariul pe Dunăre până la Porţile de Fier reprezintă o inspirată descriere a Valahiei din *Bazarul unui poet*. În 1847 va călători în Anglia pentru a-l cunoaşte pe Charles Dickens.

Nu în ultimul rând trebuie spus că utilizarea elementelor auto-biografice proiectate pe fundal monografic în opera ambilor scriitori este un privilegiu pentru cel care citeşte şi care descoperă mai clar legătura dintre literatură şi viaţa reală. Inteligenţa care participă la modelarea şi dominarea destinului, aspiraţia omului către fericire, nostalgia Paradisului întotdeauna pierdut, întotdeauna redescoperit în paginile de literatură ale acestor doi scriitori sunt doar câteva dintre sugestiile pe care le oferă lectura. Reîntorcându-se în lumea privilegiată a literaturii, scriitorul îşi îndeplineşte ambiţia de a-şi fi putut învinge teama generată de timpul care şterge amintirea trecerii umane şi îşi demonstrează capacitatea de a schimba cursul destinului spiritual, de a compensa prozaismul existenţei cu miracolul creaţiei artistice.

5. Trăsăturile scrierilor autobiografice ale lui Ion Creangă şi Hans Christian Andersen

Sinceritatea este ea, oare, caracteristica de bază referitoare la introducerea elementelor de autobiografie în literatură şi la transformarea autobiografiei într-un gen aparte? Uneori, această convenţie nu este întru totul respectată. Fie că din motive de decenţă sau de pudoare autorul ocultează anumite scene; fie că din dorinţa de a fi decenţi, autorii nu dezvăluie celuilalt, adică cititorului, detalii şocante care ar păta memoria celor apropiaţi. Există în acest sens o diferenţă între simpla minciună, minciuna nevinovată, tăcerea deliberată, alibiul uitării tipic funcţionării memoriei sau uitarea inocentă. În antiteză cu diferenţierea acestor aspecte trebuie remarcată, ca o trăsătură stilistică a scrierilor lui Ion Creangă, francheţea lucidă prezentă în amintirile copilăriei şi mărturisirea nostalgică în cazul paginilor lui Hans Christian Andersen.

Exactitatea este subiectul unei alte probleme aflate în directă conexiune cu aceea a sincerităţii. Poate lectorul model să se încreadă în exactitatea faptelor relatate în scrierile ce conţin elemente autobiografice proiectate pe fundal monografic? S-ar putea spune, pe de o parte, că scrierile autobiografice sunt un inventar al lucrurilor pe care le ştim deja despre autorul respectiv din celelalte scrieri ale sale. Pe de altă parte, introducând elemente autobiografice pe fundalul scrierilor lor cu caracter monografic, scriitorul român şi cel danez se află în căutarea propriilor identităţi, care apar ca o revelaţie în urma unui efort mai mult sau mai puţin ascetic. Aceasta este cauza numeroaselor ezitări, a incertitudinilor din scrierile lor. Aceste inexactităţi pot avea cauze psihologice: capriciile memoriei, iluziile despre sine care micşorează sau măresc imaginea interiorităţii, confuziile sau uitările inconştiente. Dar e foarte posibil ca aceste „inexactităţi", să fie rezultatul unor alegeri estetice conştiente, adică să fie rezultatul sublimării trăirii în artă. Aglomerarea scenelor pline de „veselia şi farmecul copilăresc", recompunerea cronologiei faptelor într-o ordine discontinuă, care sacrifică detaliul în favoarea armoniei ansamblului, iată câteva aspecte pe care le vom regăsi cu precizie şi în *Amintiri din copilărie* şi în *Povestea vieţii mele* de Hans Christian Andersen.

Uneori, biograful poate retracta cu exactitate elementele de autobiografie, pe care autorul le introduce în opera sa, proiectându-le monografic. Dar elementele autobiografice sunt cele care dau adevărata valoare creaţiei şi reprezintă un răspuns evident în sens estetic, nu documentar.

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

Problema raportului dintre timpul faptelor şi cel al scriiturii este un aspect asupra căruia ar trebui să stăruim în cele ce urmează. Există o diferenţă între jurnal, în care timpul evenimentelor coincide cu cel al redactării (de dragul convenţiei autenticităţii şi al sincerităţii) şi elementele de autobiografie incluse în operă, în care apare diferenţa de timp dintre trăire şi redactare, diferenţă de timp ce influenţează idealizarea trecutului prin compensaţie antitetică cu percepţia decăderii prezente. Scriitorul resimte această deosebire dintre culorile şi temperatura epocilor descrise prin intermediul mecanismelor memoriei.

Acest lucru explică de ce elementele de autobiografie prezente în proiecţiile monografice din opera celor doi scriitori dau o valoare deosebită elementelor care declanşează avalanşa amintirilor, ce se rostogolesc într-un paradoxal „cosmos estetic". Digresiunile, reflecţiile asupra trecutului sau asupra prezentului, meandrele memoriei sau capriciile ei sunt şi ele tehnici folosite de Hans Christian Andersen şi de Ion Creangă, care realizează confruntarea eului de odinioară cu cel prezent. Această relaţionare se face în mod obişnuit fie prin suprapunerea imaginilor, fie prin alăturarea acestora.

Suprapunerea imaginilor (procedeu prezent la Creangă, care aşează imaginea trecutului deasupra imaginii, pe care o intuim dezolantă, a prezentului) este o tehnică folosită pentru a schiţa contururile imaginilor personalităţii din copilărie la maturitate. În periplul vital, aceste sugestii autobiografice pe care scriitorul le dă au rolul de a lumina şi celelalte fragmente ale operei sale.

Alăturarea imaginilor (procedeu pe care îl putem descoperi la Hans Christian Andersen şi la Ion Creangă) constă în aşezarea acestora la o anumită distanţă, care permite detaşarea ironică , implicarea în analiza critică lucidă (Hans Christian Andersen) sau justificarea mai mult sau mai puţin autocritică, didactică şi umoristică (Ion Creangă).

De ce este interesat publicul de un destin individual al unui scriitor considerat clasic fie în Danemarca, fie în România? Fără îndoială pentru că studiul elementelor autobiografice proiectate monografic are în comun câteva teme cu valoare universal umană adică: familia, rădăcinile, copilăria, relaţia cu celălalt, experienţa şi formarea, dragostea. La fel ca Montaigne, am putea spune că ceilalţi formează eul scriitorului. El este doar acela care povesteşte. Şi dacă povesteşte bine, dacă opera lui realizează o reformă a moravurilor şi a temelor contemporane, o sinteză a mentalităţii neamului său şi a obiceiurilor acestuia, atunci de bună seamă că putem vorbi despre scriitorii clasici ca despre creatori naţionali cu valoare universală.

În abordarea motivelor-cheie ale autobiografiei ca temă a scrierilor lui Ion Creangă şi Hans Christian Anderse, confuziile între speciile memorialisticii impun descoperirea unor criterii care să le diferenţieze şi care să le clarifice. Aceste criterii sunt:

a. *Amploarea sau lungimea* speciilor în care se abordează aceste elemente autobiografice

Deosebim astfel specii memorialistice *ample* (*amintirile realizate sub formă de Bildungsroman, jurnalul, biografiile romanţate, memoriile*) şi specii memorialistice *reduse* din punct de vedere al dimensiunii (*articole retrospective, medalioane literare, interviuri, confesiuni literare, prefeţe, studii critice, scrisori, pseudo-scrisori*). Din acest punct de vedere *Povestea vieţii mele* de Hans Christian Andersen este o auto-biografie romanţată, densă în privinţa referinţelor culturale şi a informaţiilor cu privire la evoluţia creaţiei scriitorului.

b. *Proporţia* dintre elementele de *autobiografie*, cele de *evocare* şi cele de *monografie*

Aceasta poate fi considerată marca stilului fiecărui autor. Atât Hans Christian Andersen cât şi Ion Creangă plecând de la folclor, au reuşit să ridice proza memorialistică pe culmi nebănuite. Valorificând limba omului simplu, ei o ridică la un nivel artistic neegalat, dovedindu-se artişti profund originali. Din *Prefaţă la Poveştile mele* răzbate subtextul raportului dialectic dintre individ şi colectivitate pe care îl conţine creaţia lui Ion Creangă: *„Iubite cetitoriu, Multe prostii ăi fi cetit, de cînd eşti. Ceteşte rogu-te şi ceste şi unde-i vedè că nu-ţi vin la socoteală, iè pana în mînă şi dă şi tu altceva mai bun la ivală căci eu atîta m-am priceput şi atîta am făcut. Autoriul".* (Creangă, 1981)

c. *Apropierea sau depărtarea* faţă de momentul la care se face referire în relatare

Unele specii ale memorialisticii fac ca momentul redactării textului să fie unul apropiat de cel în care s-au petrecut faptele (jurnalul, uneori scrisorile, parţial interviurile). Alte specii ale memorialisticii dau senzaţia că faptele relatate se află la o distanţă mare faţă de momentul redactării (amintirile, confesiunile, medalioanele literare, evocările, elegiile, prefeţele, necroloagele, unele scrisori şi interviuri). În acest caz, diferenţa de vârstă dintre narator, autor şi personaj face imposibilă suprapunerea perfectă din punct de vedere temporal. Autorul acestor din urmă specii enumerate este un om ajuns la vârsta senectuţii, trecut bine de mijlocul vieţii sale şi care aşterne pe hârtie un tezaur de informaţii, care altfel ar trece pe tărâmul

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

uitării odată cu dispariţia lui fizică. Nu toţi marii clasici români au avut răgazul ca la vârsta senectuţii să îşi scrie memoriile sau să îşi redacteze amintirile. Ca narator memorialist, autorul poate împrumuta rând pe rând vocile diverselor momente ale existenţei sale, iar ca personaj el reprezintă ipostazele mai tinere ale propriei existenţe. De exemplu, Creangă nu era un om în vârstă când a început să-şi redacteze *Amintirile*. El se simţea îmbătrânit de evenimentele ultime ale existenţei sale. Nică este ipostaza cea mai tânără a existenţei sale metamorfozată în personaj. Pe parcursul evocării, vocea naratorului se schimbă, devine când sfătoasă, când ghiduşă sau glumeaţă, când îmbibată de melancolia evocării. Acest lucru ne poate face să credem că vocea naratorului reprezintă ipostazele memorabile ale vârstelor sufletului său, veşnic în căutarea purităţii, a inocenţei. Spre deosebire de momentul în care Creangă îşi redactase *Amintirile*, când începe să-şi scrie memoriile, Hans Christian Andersen era un om trecut de mijlocul existenţei sale, care văzuse multe şi cunoscuse diverse situaţii care i-au marcat felul de a gândi. Tonul amintirilor şi al memoriilor sale este de cele mai multe ori unul echilibrat, modelat într-un andante cantabile ale povestirii. Informaţiile pe care el le oferă despre sine şi despre ceilalţi sunt de o valoare inestimabilă pentru cercetătorul pasionat.

d. *Persoana care relatează şi despre care se relatează*

Din acest punct de vedere, multe dintre speciile memorialisticii enumerate de noi se diferenţiază prin intermediul persoanei utilizate în relatare. Ceea ce Camil Petrescu va scrie mulţi ani mai târziu despre utilizarea persoanei I în naraţiune, referindu-se la problema sincerităţii şi la cea a autenticităţii, poate fi observat în multe dintre paginile scrierilor analizate. În *Amintirile* lui Creangă, această tehnică are rolul de a fi un privilegiu pentru posteritate pentru a intra în intimitatea unui scriitor de geniu. La Hans Christian Andersen este o mărturie a modestiei tânărului poet şi a exigenţei scriitorului faţă de propriul talent. Ni-l imaginăm în această situaţie, cu o mină melancolică, cu un ton dramatic în momentul confesiunilor. Andersen ştia bine din educaţia şi experienţa lui teatrală că persoana I este cea în funcţie de care se alege masca personajului, că ea dezvăluie zăcămintele sufleteşti constante ale personalităţii sale. Interesant este de observat că aceşti scriitori reţin printre evenimentele memorabile ale propriei copilării jocurile vârstei fericite, imaginea primului dascăl adevărat, alături de cele ale părinţilor, cele dintâi lecturi, naşterea sentimentelor şi, în special, fiorii primei iubiri. Aceste evenimente-cheie ale modelării propriei personalităţi se regăsesc transfigurate în operă.

6. Concepţia despre operă şi misiunea scriitorului, sau despre viaţa şi puterea poveştilor

Aflată la graniţa dintre fantezie şi realitate, poate şi pentru că viitorul poate fi cucerit numai prin intermediul visului, magia poveştilor autobiografice lui Ion Creangă şi ale lui Hans Christian Andersen are capacitatea de a fi perpetuu actuală. Această caracteristică a operei lor derivă din cumularea unor trăsături majore ale cuvântului scris, pentru care fiecare dintre ei a avut un deosebit respect. Ei au făcut să vibreze în coarda creaţiilor lor şi originalitatea folclorică, şi naturaleţea limbii vorbite de majoritatea semenilor. După moartea lor, aureola cuvântului scris a fost semnul unor opere de excepţie. Respectul faţă de arta scrisului porneşte în cazul lui Ion Creangă de la mărturisirea pe care în *Amintiri* o face bunicul, David Creangă, personaj care învăţase să citească, dar care nu ştia să scrie şi care avea o părere deosebită despre feciorii săi mai mari, cei care învăţaseră să scrie şi să socotească la şcoala lui Alecu Baloş: „Dar cartea îţi aduce şi oarecare mângâiere. Eu, să nu fi ştiut a ceti, de mult aş fi înnebunit, câte am avut pe capul meu.” Savoarea folclorică o vom reîntâlni valorificată original în creaţia lui Ion Creangă, a cărui concepţie anecdotică despre lume este influenţată de formaţia sa intelectuală. Destin literar singular prin genialitatea reuşitei sale, căreia peste moarte şi timp i s-a adăugat exegeza laudativă, Creangă modelează povestea tradiţională românească păstrând schema basmului şi adăugându-i interpretarea personală a tipurilor, culoarea locală, limba savuroasă şi observaţia socială realistă a lumii strâmb orânduite. *Lumea pe dos* este o temă recunoscută a basmelor lui Creangă derivată dintr-un topos medieval universal. La adăpostul prostiei simulate, al dedublării autor-personaj, critica acestei lumi devine evidentă. Între umoriştii lumii, Creangă este un artist incomparabil în privinţa alcătuirii unui univers literar în care există deopotrivă duioşia evocării, jovialitatea umorului, talentul fabulistic şi anecdotic, precum şi cascadele de exprimări autentic populare aforistice.

Hans Christian Andersen scria, referindu-se la rostul şi norocul de a trăi pentru a crea, în povestea sa intitulată *Fluturele* că „în viaţă nu e suficient doar să trăieşti. Mai ai nevoie şi de soare, şi de libertate şi de o

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)

mică floricică". În România traducerea operei sale a început din 1895 şi până la începutul secolului XX existau deja mai multe ediţii: (Andersen, 1895; Andersen, 1896, Andersen, 1903; Andersen, 1911).

Dacă altul le-ar fi fost destinul, dacă numele lor nu ar fi fost ridicat pe scut, asemenea trupurilor eroilor căzuţi pe câmpul de onoare şi datorie, şi dacă opera lor ar fi fost dezgropată după mult timp, asemenea amforelor antice, cititorul din orice timp ar fi remarcat truda de artizani ai emoţiilor, care are darul de a însufleţi aceste creaţii, rod al unor biografii spirituale în care pledoaria pentru frumuseţe şi adevăr este o constantă. Lutul ars al amforelor dezgropate rămâne mut, căci ecourile trecutului au fost îngropate de vreme. Rândurile din laboratorul de manuscrise ale acestor autori justifică prin ele însele jertfa vieţii pentru eternitatea operei, căci pentru ei cuvântul scris are nu numai o valoare personală, ci şi una socială.

Bibliografie:

Andersen, 1895: H. Chr. Andersen, Povestiri alese. Ed. Librăriei Carol Müller (Tip. Nouă", Gr. 9-108. 30 bani. (Biblioteca pentru toţi, 1) Ambele ediţii au apărut în acelaşi an. Bibliografie; Stăncescu, p. 479). 821.113.4 Ed. II cu portretul autorului. Bucureşti, Edit. Panaitescu), [1895]. (14,5 x 10). 1f. p. (Uni, 5(1895), nr. 21, mai 25, p. 168: (1111138)

Andersen, 1895: H. Chr. Andersen, Povestiri alese [de] Andersen. Traducţie de Dumitru Stăncescu. Bucureşti, Edit. Librăriei Carol Müller (Tip. Nouà" Gr. Panaitescu), [1895]. (15 x 10). V-107[409]. p. 30 bani. (Biblioteca pentru toţi, 1). 821.113.4 (1111129)

Andersen, 1896: H. Chr. Andersen, Carte de chipuri Fară chipuri [de] Andersen. traducţie de d-ra X. Z. şi Dumitru Stăncescu. Bucureşti, Edit. Librăriei Carol Müler (Tip. Noud Gr. Panaitescu), [1896]. (15 x 10). 79 p. 30 bani. (Biblioteca pentru toti, 100). Datat după: Uni, 6(1896), nr. 51, dec. 19, p. 408: Bibliografie; Stăncescu, p. 483. Pe coperta, In loc de titlu apare numai 100", nr. de ordine al colecţiei. 821.113.4 (1111134)

Andersen, 1903: H. Ch. Andersen, Carte de chipuri Fără chipuri Ed. II. Bucuresti, Edit. Librăriei Leon Alcalay (Stab. de arte grafice Universala), [1903]. (15 x 10). 76 P. 30 banr. (Biblioteca pentru tog, 100). Datat dupg: RB, 1(1903), nr. 4, iul.-aug., p. 93. 821.113.4

Andersen, 1911: H. Chr. Andersen, Grădina raiului şi alte povestiri [de] Andersen. Traduse de B. Nemţeanu. Bucureşti, Edit. Librăriei Leon Alcalay (Tip. Fortuna"), [1911]. (14,5 x 10). 192 p. 60 bani. (Biblioteca pentru toţi, 657-658). 821.113.4 (I 24753)

Andersen, 1969: H. Chr. Andersen, Mărgăritare. Povestiri de H. C. Andersen. Ilustrate de V. Pederesen. Traducere de Ruxandra Vlahuţă. Bucureşti, Libr. Editurii Socec & Cie (Atelierele grafice Socec & CO.), 1969. (19 x 12). 256 p. cu ilustr. 2,50 lei. Cuprinde şi: Din viaţa lui Andersen", notită biografică de X. Marmier, p. 5-14. cu un portret. 821.113.4 (114096)

Andersen, 1983: Hans Christian Andersen *Povestea vieţii mele*, ediţia a doua revăzută, Traducere, cronologie şi note de Teodora Popa-Mazilu, Editura Ion Creangă.

Călinescu, 1978: George Călinescu, *Ion Creangă, (Viața și opera),* Editura Minerva, Bucureşti.

Creangă, 1981: Ion Creangă, *Povești, Povestiri, Amintiri*, Biblioteca pentru toţi, Bucureşti.

Wagner Brust, 1994: Beth Wagner Brust *The Amazing Paper Cuttings of Hans Christian Andersen Hardcover– March 28, 1994* Houghton Mifflin Company, Boston, Ticknor & Fields.

BDD-A22035 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.187 (2026-01-06 22:52:43 UTC)